

Excepționalii sau despre importanța factorilor sociali ai succesului

Gladwell, Malcolm, *Outliers. The Story of Success*, Little, Brown and Company, New York, 2008

Vlad ICHIM*

Malcolm Gladwell este un autor binecunoscut în străinătate, cu mai multe lucrări înregistrate ca best-seller. Formația sa de bază e aceea de jurnalist, iar scrierile sale se referă la aspecte legate de sociologie, psihologie și psihologie socială. Cu începere din 1996, a lucrat la celebrul cotidian *The New Yorker*, ulterior publicând cinci cărți, toate primite foarte bine atât de marele public, cât și de comunitatea științifică.

Întrebat cum își alege subiectele, a declarat că are două puncte de interes: primul este să colecționeze povești interesante, iar celălalt este să colecționeze cercetări științifice interesante; ceea ce-l interesează sunt cazurile când cele două se suprapun.

În lucrarea *Outliers. The Story of Success*, Gladwell prezintă o perspectivă nouă asupra procesului de integrare socială, de adaptare la viața socială. Autorul arată că există multe păreri greșite legate de această problemă. În linii mari, el argumentează că abilitățile de comunicare în mod eficient sunt esențiale pentru succesul în societate, și că ele nu sunt înnăscute, și n-au legătură foarte mare cu inteligența persoanei.

Cartea este structurată pe două mari părți, fiecare conținând mai multe subcapitole. Autorul folosește o gamă largă de studii, statistici și interviuri, abordând cele mai variate laturi ale societății.

Încă de la început, Gladwell va sublinia importanța comunității în formarea și dezvoltarea individului, importanță care este de multe ori subestimată. Se va arăta, în acest sens, o serie de studii care indică inclusiv influențele benefice asupra stării de sănătate pe care le poate avea viața în comunități cu grad de stress scăzut și cu o integrare mai bună.

Autorul încearcă să deconstruiască anumite „mituri”, anumite concepții greșite, formate de-a lungul istoriei. Primul lucru pe care îl va avea în vedere este statutul geniului, al persoanei deosebite, în cadrul societății. El va arăta, în acest sens, că de fapt integrarea socială, comunitatea în general, joacă un rol mult mai important decât se crede, în aceste probleme. Practic, oamenii tind să presupună că o persoană cu abilități superioare se va impune de la sine în societate, o perspectivă mai

* Universitatea de Medicină și Farmacie „Grigore T. Popa” din Iași

degrabă romantică asupra geniului. Gladwell va folosi un număr mare de exemple și statistici pentru a arăta că această idee este de fapt greșită. Există motive mai mult sau mai puțin obiective pentru care diferite persoane au ajuns să aibă succes în societate, de obicei lucruri legate de structura comunității.

Pentru a da doar un exemplu în acest sens, autorul atrage atenția asupra unui fenomen interesant: aproape toți sportivii de top din America de Nord (și nu numai) sunt născuți în primele trei luni ale anului. Cum se explică acest fenomen? Atunci când e vorba de sport de performanță, antrenorii încep să aleagă persoane de la vârste fragede, pentru a-i pregăti. De obicei vârsta este în jur de zece ani. Pe de altă parte, la vârste atât de mici, diferența de vârstă este vizibilă și conferă avantaje mari; cu alte cuvinte, copiii născuți în primele luni ale anului au un avantaj mare (de aproape un an) față de colegii lor născuți în ultimele luni ale anului. Din acest motiv, aceștia ies în evidență, sunt remarcați de profesori și de eventualii selecționeri, care apoi, fie și fără să-și dea seama, vor tinde să-i favorizeze, să-i considere speciali, și ca atare să-i cultive mai mult. Rezultatul, evident, va fi că aceștia vor performa, creîndu-se astfel percepția greșită că ei erau, pur și simplu, mai buni, și că au performat din motive strict personale. Gladwell consideră că de fapt aici avem de-a face cu fenomenul profeției care se împlinește singură; copiii primesc atenție suplimentară, primesc un număr mai mare de încurajări și de confirmări, drept care, în final, chiar ajung să fie mai buni decât ceilalți colegi, care nu au fost cultivați. Pe de altă parte, din păcate, fenomenul se aplică și în sens invers: copiii care nu ies în evidență tind să fie neglijați de profesori, drept care ei chiar vor ajunge să aibă rezultate mediocre, lucru care îi va descuraja apoi și îi va face să devină încă și mai mediocri, și așa mai departe. Pentru a ilustra acest fenomen, autorul face trimitere la pasajul biblic unde se afirmă că celor care au li se va da și mai mult, iar celor care n-au li se va lua și ce au avut.

Un lucru care reiese din acest exemplu, dincolo de implicațiile sociale, este și acesta: cât de important este sprijinul, încurajarea, mai ales la vârste formatoare. Ea joacă un rol cel puțin la fel de important ca însușirile native, cum ar fi inteligența, talentul sau forma fizică.

Un al doilea aspect important pe care îl are în vedere autorul este așa-numita „regulă a celor 10 000 de ore”. Mai exact, faptul că nimeni nu a performat într-un domeniu (chiar dacă era genial) fără să dedice aproximativ acest număr de ore studiului, pregătirii. În principiu, asta ar însemna în jur de zece ani. Atunci când privim statisticile, observăm că nici măcar Mozart nu a făcut excepție de la această regulă: el a scris

prima sa lucrare memorabilă la douăzeci și unu de ani, când avea deja în spate mai mult de zece ani de studiu, dacă avem în vedere că el se pregătea de la șase ani. Gladwell îl citează chiar pe criticul Harold Schonberg, care afirmă că de fapt, după standardele domeniului, „Mozart s-a dezvoltat târziu, de vreme ce nu și-a compus marile opere decât după ce studiasse mai bine de douăzeci de ani” (p. 39). Exemplele sunt numeroase și din toate domeniile; autorul va arăta că nu putem găsi nici un caz în care o persoană să atingă performanța fără să respecte această regulă.

O altă chestiune importantă se referă la prezența oportunităților sociale. De exemplu, toți marii milionari ai Americii au apărut numai în anumite perioade (sfârșitul anilor 1880, respectiv sfârșitul anilor 1960), când au existat anumite „ferestre de oportunitate”; persoane precum Rockefeller, Bill Gate sau Steve Jobs au fost în locul potrivit, la momentul potrivit: dacă ar fi fost născuți cu numai câțiva ani mai devreme, ar fi fost deja prea bătrâni, prea bine înregimentați în sistem pentru a mai putea profita de ocazie, iar dacă ar fi fost născuți cu doar câțiva ani mai târziu – ar fi fost prea tineri, și s-ar fi găsit altcineva care să profite. Poziționarea în timp și spațiu este esențială pentru a atinge succesul, arată Gladwell.

Dar contează foarte mult și poziționarea socială. Autorul citează în acest sens un studiu făcut de socioloaga Annette Lareau, studiu care a avut în vedere stilurile de educație adoptate de un număr de douăsprezece familii, din toate mediile sociale. Ne-am aștepta ca în urma acestei cercetări să fi fost identificate zece sau mai multe conduite; de fapt, au fost identificate doar două. Familiile din clasa de mijloc sau mai sus, practicau ceea ce Lareau numește „dezvoltare cooperantă”, adică implicarea părintelui în dezvoltarea copilului, implicare ce implică trei lucruri: comunicarea constantă cu respectivul copil; implicarea acestuia în cât mai multe activități menite să-l ajute să-și dezvolte cultura, caracterul și încrederea în sine; încurajarea copilului să se afirme, să ia poziție, să pună întrebări etc. Pe de altă parte, familiile sărace practicau ceea ce autoarea numește „dezvoltarea creșterii naturale”, adică alegeau să nu se implice în educația copilului (în cele mai multe cazuri astfel de părinți consideră că educația este treaba profesorilor, nu a lor), și, mai mult, să-l învețe să se teamă de autoritate, să adopte o poziție defensivă în activitățile sociale.

S-a observat că, în mod constant, copiii crescuți după primul tip de educație se integrează mai bine în societate, fiindcă deprind de mici abilități de socializare, care le permit să comunice într-un mod optim cu

semenii. Aceasta este ceea ce Robert Sternberg numește „inteligență practică”, pe care o definește drept „a ști ce să spui, cui să-i spui, când să spui, și cum să spui pentru a obține efectul maxim” (p. 89).

Practic, Gladwell observă că acestea sunt aspectele care contează mai mult decât cele considerate în mod normal ca fiind esențiale. Inteligența nativă este înnăscută, dar ea nu joacă un rol atât de mare pe cât se credea. Pe de altă parte, abilitățile sociale nu sunt înnăscute, trebuie învățate, și joacă un rol mai important decât simpla inteligență. Autorul oferă în acest sens numeroase studii și statistici, pentru a-și fundamenta afirmațiile.

În linii mari, lucrarea este captivantă, ridică probleme interesante, aduce o perspectivă nouă asupra interacțiunilor sociale și a integrării în societate.

O primă obiecție ar putea să fie gradul de autoritate al autorului, care de multe ori se mulțumește să citeze studii și cercetări făcute de alți autori, originalitatea sa constând mai mult în felul în care le discută. Ar fi fost mai bine dacă Gladwell ar fi putut să ofere și niște informații originale, într-o lucrare științifică.

O a doua chestiune este caracterul relativ popularizator al lucrării. Cartea este scrisă pe înțelesul tuturor, și, de altfel, a și fost best-seller, în 2008. Pe de altă parte, în zilele noastre asistăm la o schimbare de mentalitate în ceea ce privește statutul academic, o „democratizare” a informației, care face necesar și acest tip de scriitură.

În concluzie, se poate spune că lucrarea lui Gladwelleste reprezintă o contribuție utilă ce conține multe trimiteri și referințe, mai pentru cititorii interesați de o abordare sistematică a problematicii aduse în discuție. De asemenea, cartea de față deschide niște perspective noi asupra chestiunilor amintite, lucru confirmat în parte și de succesul la public de care s-a bucurat.